

---

## Återrapportering av fullmäktiges uppdrag givna i 2004 års budget till landstingsstyrelsen

### Utveckling av styrmodellen

Landstingsfullmäktiges budget för år 2004 innehåller följande uppdrag vad gäller utveckling av styrmodellen:

"Budgetförslaget för 2004 och plan 2005 – 2006 innehåller en rad åtgärder som kräver kontinuerlig bevakning så att de genomförs på avsett sätt och ger åsyftade ekonomiskt resultat. Den centrala administrationen måste därför ta ytterligare steg för att i budgetarbetet stärka förmågan till verksamhetsanalys, omprövningar och en resolut hushållning av befintliga resurser. En anpassning av tjänstemannaorganisationen bör ske."

Under år 2004 har ett intensivt arbete bedrivits för att förbättra koncernens övergripande styrning och uppföljning. Budgetprocessen har fortsatt att utvecklas och strukturen på budgetdirektiven och budgeten har kraftigt omarbetats för att öka slagkraften och tydligheten. Budgetdirektiven togs fram i bred samverkan i förvaltningen och producentorganisationen hölls fortlöpande informerad och fick möjlighet att påverka utformningen. Ett stort fokus har lagts i arbetet på ekonomisk stringens och återhållsamhet. Förvaltningen har tillförts två stycken controllers med inriktning mot hälso- och sjukvården, båda med gedigen verksamhetserfarenhet.

Under året genomfördes ett stort produktivitetsprojekt och det är nu stadfäst hur och att koncernen i årsbokslut ska följa upp produktivitetsutvecklingen för alla större förvaltningar och bolag. Detta gjordes för första gången i årsbokslut år 2004, ett år före ursprunglig plan. Ett annat viktigt utvecklingsområde har varit den koncernövergripande personaluppföljningen. Arbetet med detta har bedrivits i datalagerprojektet och koncernen kan nu till exempel följa upp utvecklingen av antalet årsarbetare månad för månad per förvaltning och bolag brutet på personalkategori, vilket är ett stort steg framåt. Nästa steg är att också kunna följa upp den arbetade tiden.

Under året påbörjades ett arbete med att omarbeta månadsbokslutet med syfte att göra det mer lättillgängligt och mer fokuserat på de viktigaste områdena. Februari bokslutet 2005 kommer att bli det första månadsbokslutet i den nya tappningen.

Ägarstyrningen har fortsatt att utvecklas. Producentorganisationens ekonomiska utveckling går nu igenom månatligen på Ägarutskottet. Under ledning av bitr. landstingsdirektören träffas chefsläkarna, FoUU-direktören och berörda controllers månatligen och går igenom respektive förvaltnings och bolags utveckling med stöd av särskilda rapporter.

En annan viktig del i styrningen och uppföljningen har varit att återuppliva ekonomi-direktörsnätverken och koncernens ekonomidirektörer/chefer träffas nu regelbundet för informationsutbyte och diskussion runt de utmaningar koncernen står inför.

### **BKV**

Landstingsfullmäktige beslutade i november om 2003 om strukturbesparingar för BKV om 1 018 mkr för 2004. Nedan visas hur dessa har klarats av under året. Läget redovisas per objekt och totalt. Totalt har ett underskott 2004 avseende strukturbesparingar om 116 mkr inträffat. Den viktigaste enskilda orsaken till detta är att betinget om remisskrav för sjukgymnaster och specialister inom Hud och ÖNH har lämnat underskott med 78 mkr. Övriga underskott är av lägre kaliber.

<b>Objekt i mkr</b>	<b>Beting 2004</b>	<b>Avklarat 2004</b>	<b>Differens 2004</b>
Förändring av vården vid Norrtälje sjukhus	25,0	22,0	-3,0
Förändring av vården vid Södertälje sjukhus	50,0	50,0	0,0
Sammanslagning av Huddinge sjh och Karolinska sjh	100,0	100,0	0,0
Audiologi	5,0	1,5	-3,5
Ögonsjukvård	7,0	7,0	0,0
Hudsjukvård	11,0	11,0	0,0
HIV	8,0	8,0	0,0

Höjt högkostnadsskydd sjukresor	1,3	1,3	0,0
Införande av patientavgift för medicinsk service	25,0	13,0	-12,0
Höjd patientavgift för telefonrecept	4,0	3,8	-0,2
Införande av patientavgift för hjälpmedel	6,0	5,5	-0,5
Borttagande av glasögonbidrag	1,9	1,9	0,0
Sänkning av bidrag till organisationer			
Borttagande av vissa anslag	1,5	1,5	0,0
Kostnadsreducering för Vårdguiden	10,0	10,0	0,0
Implementering av läkemedelsstrategin	2,3	2,3	0,0
Reduktion av sjukgymnastik	142,0	142,0	0,0
Avtal medicinsk service inom företagshälsovården	13,8	12,2	-1,6
Remisskrav för sjukgymnaster och specialister inom Hud och ÖNH	2,0	0,0	-2,0
Vårdgarantin upphör tillfälligt	100,0	21,9	-78,1
Effekter av åtgärds paketet 2003	50,0	50,0	0,0
Nytt gemensamt besparingsbeting	393,3	389,0	-4,3
<b>Summa</b>	<b>58,9</b>	<b>58,9</b>	<b>0,0</b>

---

	<b>1.018,0</b>	<b>901,8</b>	<b>-116,2</b>
--	----------------	--------------	---------------

**Kommentarer:**

Som framgår av tabellen har 902 av betingets 1.018 mkr kunnat klaras av. Det betyder att ett underskott avseende strukturbesparingarna har inträffat med 116 mkr. Den största underskottsposten avser remisskrav för privatpraktiker, vilket också har prognostiserats och påtalats under året.

Nedan ges en kortfattad beskrivning per objekt avseende strukturbesparingarna.

**Förändring av vården vid Norrtälje sjukhus** har medfört en reduktion av kostnaderna med 20 mkr, eftersom avtalet med sjukhuset neddrogs med detta belopp. Vårdvolymerna påverkades inte. Besparingen har skett via effektiviseringar på sjukhuset. Därutöver har en besparing om 2 mkr kunnat genomföras avseende sommarhelikoptern. Eftersom besparingarna uppgår till 22 mkr mot betingets 25, beräknas ett underskott med 3 mkr för objektet.

**Förändring av vården vid Södertälje sjukhus** har givit en besparing om 50 mkr. Det betyder att betinget beräknas klaras av. Betinget har inneburit avtalade sänkta volymer. Beställning av slutenvård har minskat mot föregående år. Det har delvis kompenseras med ett ökat direktintag till geriatriken samt ökade beställningar av dagkirurgiska operationer.

För objektet **sammanslagning av Huddinge sjukhus och Karolinska sjukhuset** gäller att hela betinget har ingått i avtalet 2004 med Karolinska Universitetssjukhuset. Betinget har därmed klarats av. Omstruktureringsarbetet på K har i huvudsak ej påverkat vårdutbudet.

För **audiologi, förändring vid Karolinska Universitetssjukhuset och Södersjukhuset** gäller att ett underskott med 3,5 mkr mot betinget har inträffat. Tyngre hörselutprovningar från Danderyd, Karolinska och Södersjukhuset har slagits ihop och lokaliserats till Rosenlund.

För **ögonsjukvård vid S:t Erik** gäller att hela besparingsbetinget ingår i avtal med sjukhuset. Därmed har det klarats av. Fr o m halvårsskiftet har akutmottagningen vid S:t Erik stängt för direktsökande kl 16.00 – 8.00.

För **hudsjukvård** har hela betinget kunnat hämtas hem.

För **HIV, förändring vid Karolinska Universitetssjukhuset och Södersjukhuset** gäller att betinget ingår i avtalen med sjukhusen och har därmed kunnat hämtas hem. De har fördelats med 4,2 mkr på K resp. 3,8 mkr på SöS.

För **höjt högkostnadsskydd sjukresor** gäller att hela betinget har klarats av.

För **införande av patientavgift för medicinsk service** gäller att betinget endast delvis har klarats av. Av betinget på 25 mkr har ungefär hälften, 13 mkr klarats av för 2004. Delvis beror underskottet på försenat införande, men intrycket från 2004 är att det blir svårt att klara betinget även för helt år.

För **höjd patientavgift för telefonrecept** beräknas att hela betinget i stort sett klarats av. Ett underskott med 0,2 mkr har uppstått.

För **införande av patientavgift för hjälpmedel** gäller att nästan hela betinget på 6 mkr har klarats av. Ett underskott på 0,5 mkr har uppstått.

För **borttagande av glasögonbidrag** gäller att bidraget avskaffades 2004-01-01. Besparingen har således genomförts.

**Sänkning av bidrag till organisationer** har budgeterats på gemensamma funktioner och har klarats av.

**Borttagande av vissa anslag** har budgeterats på gemensamma funktioner och har hämtats hem.

**Kostnadsreducering för Vårdguiden** har lagts in på gemensamma funktioner och har klarats av.

För **implementering av läkemedelsstrategin** gäller att hela betinget har hämtats hem. Detta gäller trots att det för vissa delar av länet inte gått bra.

För **reduktion av sjukgymnastik** gäller att 12,2 mkr har klarats av. Även här föreligger tydliga länsdelsvisa skillnader i hur betinget har klarats. Överskott noteras för norra länsdelen medan övriga delar uppvisar underskott. Totalt har ett underskott med 1,6 mkr uppstått. För norra länet har uppsägning av avtal om samrehabilitering med kommunerna gett dubbelt så hög effekt som betinget. För södra länet har ett mindre överskott uppstått. För Stockholm/Ekerö har ingen effekt alls nåtts för 2004. Effekt beräknas här för 2005.

För **avtal om medicinsk service inom företagshälsovården** gäller att besparingen har senarelagts till 2005 pga bristande uppföljningsmöjligheter. Ingen del av betinget har genomförts 2004 och underskottet har uppgått till 2,0 mkr.

Objektet **remisskrav för sjukgymnaster och specialistläkare inom Hud och Öron- näs- och hals** har gett underskott med 78,1 mkr. Endast 21,9 av budgeterade 100 mkr har kunnat hämtas hem. Det är därmed den största enskilda underskottsposten i strukturbesparingarna. Underskottet fördelar sig med 50 mkr för läkare resp 28,1 mkr för sjukgymnaster.

Därtill kan läggas att det kan vara svårt att skilja på två olika typer av underskottsposter för privatpraktiker. Den ena består av om antal besök inte minskar till följd av remisskravet. Den andra utgörs av ökade genomsnittskostnader per besök till följd av mer komplicerade och tidskrävande besök. Det är den första typen av underskottsposter som är kopplade till strukturbesparingarna.

Det samlade underskottet för sjukgymnastik beräknas bli ännu större, men hela underskottet bedöms inte kunna härledas till remisskravet, utan viss del beror på en trend med ökade genomsnittskostnader per besök. För privata sjukgymnaster blev det samlade underskottet ca 60 mkr, vilket beskrivs mer ingående i förvaltningsberättelsens resursanvändningsperspektiv.

Objektet **Vårdgarantin upphör tillfälligt** har budgeterats på gemensamma funktioner och har klarats av.

För **effekter av åtgärdspaketet 2003** har ett underskott om 4,3 mkr inträffat. Underskottet är hänförligt till utomlänsvård avseende in vitro fertilisering. Det beror huvudsakligen på att patienter som beviljades behandling före den 17 juni 2003 har rätt att fullfölja den.

Objektet **nytt gemensamt besparingsbeting** har lagts in på gemensamma funktioner. Det är en effekt av att vissa delar av strukturåtgärderna inte kunde klaras av på beställaravdelningarna. Det rör sig om 30 mkr till följd av att reduceringarna blev mindre än ursprungligt avsett på Södertälje och Norrtälje sjukhus, 23,7 mkr avseende patientavgifter för hjälpmedel samt 5,2 mkr avseende reduktion av sjukgymnastik. Det är sammantaget 58,9 mkr som avses finansieras genom att ianspråkta reserver på

---

gemensamma funktioner och effekter av lägre kostnader för administration av sjukresor samt inkontinenshjälpmedel. Betinget har klarats av i sin helhet.



## Återrapportering av fullmäktiges uppdrag givna i 2004 års budget

### Inledning

Nedan avrapporteras uppdrag enligt landstingsfullmäktiges beslut om budget 2004. Uppdragsredovisningen ingår i de beslut om årsbokslut som fattats av respektive nämnd/styrelse/utskott. Resultatenheter som redovisar uppdrag är: LSF, HSU, Karolinska, SÖS, STS, S:t Erik, SLSO, KN, RTN, FtjN, SL WÅAB, Locum och PAN

### 1. LSF

*Genomförande av åtgärder med anledning av beslut om anställningsstopp.*  
När landstingsfullmäktige beslöt att upphäva det generella anställningsstoppet beslöts i oktober följande på Landstingsstyrelsens förvaltning (LSF):

Med anledning av den då pågående översynen av organisationen samt förväntad övertalighet inom andra administrativa enheter inom SLL beslöts att fortsatt dispensförfarande skulle gälla för hela LSF.

*Uppdrag till förvaltningar och bolag som inte har certifierat sitt miljöledningssystem att göra det för utgången av 2004.*

Kvalitetsarbetet för LSFs miljöarbete tillgodoses genom det nyutvecklade och ISO-certifierade miljöledningssystemet. Ledningssystemet certifierades under 2004.

*Överförande av ansvaret för forskningsprogrammet "Kultur i vården och vården som kultur" till Kulturnämnden.*

Överföring har skett under året.

*Arbetstagare ska på begäran anmäla bisyssla och lämna de uppgifter arbetsgivaren anses behövs för bedömning av bisysslan.*

LSF har under året begärt in och fått dessa uppgifter från arbetstagarna på förvaltningen.

*Landstinget ska leva upp till det av riksdagen beslutade balanskravet genom att anta en budget i balans.*

Den budget som togs av landstingsfullmäktige inför 2004 var i balans.



*Landstingsstyrelsen gavs i uppdrag att beräkna omställningskostnader för samtliga delar av strukturarbetet inom sjukvården samt att beakta dessa som upplupna kostnader i årsbokslut 2003 enligt god redovisningssed.*

Omställningskostnader beräknades och beaktades i bokslutet 2003.

## **2. HSU**

*(för de uppdrag som ej redovisas på annat sätt)*

I budget 2004 har landstingsfullmäktige beslutat om en rad förändringar i vården. I bokslutets förvaltningsberättelse med tillhörande bilagor ges lägesrapporter för merparten av beslutade förändringar. I denna bilaga beskrivs läget för de förändringar och uppdrag som inte redovisats i ovan nämnda dokument.

### *Förslag till vårdgaranti från januari 2005*

Enligt beslut i Hälso- och sjukvårdsutskottet är arbetet med vårdgarantin nu knutet till det nationella projekt som initierats av Landstingsförbundet. De erfarenheter som finns och det förarbete som gjorts inom BKV kommer att kunna ge ett viktigt bidrag till det nationella arbetet. Vårdgarantin beräknas införas senast den 1 november 2005 och särskilda åtgärder vidtas under 2005 för att säkerställa att de väntetider som avses gälla kan hållas. I budget 2005 har särskilda medel avsatts för detta.

### *Remiss/hänvisningskrav införs successivt.*

I budget 2004 har landstingsfullmäktige fastställt att remiss från husläkare i princip ska vara en förutsättning för vård av specialistläkare och sjukgymnast. Landstingsstyrelsen fick i uppdrag att fastställa principer och regler för remisskravet. Efter beslut i LS gäller remisskrav från den 1 april för besök hos sjukgymnast från det nionde besöket i en behandlingsserie. LS har också beslutat att remisskravet för besök hos specialistläkare ska genomföras successivt och från den 1 maj 2004 gäller krav på remiss för besök inom specialiteten öron- näsa- och halssjukdomar samt hudsjukdomar. I budget 2005 har beslutats att försöken med remisskrav inom tre vårdområden ska utvärderas inför beslut om vilka regler som ska gälla i framtiden. HSU har tillförts ytterligare budgetmedel för att täcka den kostnadsminskning som uteblir genom att remisskravet fn inte utvidgas till fler specialiteter. Avsikten är att utvärderingen ska vara klar i juni 2005.

### *Nytt miljöledningssystem infört*

Arbetet med att certifiera systemet innan årsskiftet är genomfört.

*Samlat högkostnadsskydd*

I budget 2004 uppdrog landstingsfullmäktige åt förvaltningen att undersöka förutsättningarna för ett samlat högkostnadsskydd för kroniker, multisjuka och funktionshindrade. Utredning pågår.

*Ny patientavgift för inkontinentartiklar införd*

Landstingsfullmäktige har i budget 2004 beslutat om patientavgift för inkontinensartiklar och samtidigt uttalat att det med förtur bör utredas om avgiften kan inordnas i ett högkostnadsskydd. Hälso- och sjukvårdsutskottet beslöt den 16 december 2003 att fastställa patientavgiften för inkontinensartiklar till 200 kronor per tolv månadersperiod och att avgiften inordnas i högkostnadsskyddet för läkarbesök och sjukvårdande behandlingar.

*Framtida katastrofmedicinsk organisation*

Fullmäktige uppdrog i budget 2004 åt förvaltningen att utreda den framtida katastrofmedicinska organisationen. Genomförd utredning kommer att presenteras inom ramen för 3S.

*Arbetet med att precisera hälso- och sjukvårdens uppdrag har inletts*

Arbete pågår kopplat till det nationella arbetet med indikationsgränser och vårdgarantin.

*Förutsättningar för uppföljning av rehabiliteringsinsatser på väg skapas*

I fullmäktiges budget 2004 anfördes att ett systematiskt arbete för kvalitetskontroll, uppföljning och utvärdering av rehabiliteringsinsatserna skall inledas.

En förstärkning av insatserna inom såväl det försäkringsmedicinska området som den medicinska rehabiliteringen pågår. Dessa insatser syftar till att stärka arbetet kring sjukskrivningsproblematiken likväl som rehabiliteringsarbetet. På sikt skapar dessa förändringar också bättre förutsättningar för uppföljning och utvärdering av såväl sjukskrivningar som medicinsk rehabilitering.

*Utvärdering av tre samarbetsprojekt inom området psykisk ohälsa hos Unga Vuxna är klar.*

En utvärdering av de tre samarbetsprojekt som riktats mot unga vuxna har genomförts under 2004 och presenterades för HSU i december 2004. Utskottet beslöt bli att uppdraga åt beställarna att beakta behovet av samverkan och insatser för målgruppen och att särskilt följa upp hur omhändertagandet skett.

*Samverkan i BUS-grupperna fördjupas*

Samverkan med kommuner och stadsdelar i de lokala BUS-grupperna pågår och vidareutvecklas. På en del håll har samverkan mellan landstinget och kommunen formaliserats i överenskommelser (t.ex. Täby, Vallentuna, Nynäshamn, Nacka, Ekerö, Solna, Sundbyberg, Haninge, Lidingö, Värmdö, Östermalm/Norrmalm/Kungsholmen) och på några håll har samarbetet fördjupats i lokala riktlinjer kring BUS-barnen (t.ex. Tyresö, Haninge och Värmdö). Betydelsen av kontinuitet och långsiktighet framförs som en framgångsfaktor av de lokala BUS-grupperna.

Som ett led i utvärderingen av BUS-policyn har en uppföljningsrapport färdigställts under året som beskriver kommunernas och landstingets ekonomiska och personella resurser för barn och ungdomar i länet åren 1996-2001. Hjälpbehovet under denna period har ökat. Antal barn och unga som har kontakt med BUP, beroendevård, allmänpsykiatri och ungdomsmottagningar har stigit kraftigt liksom kostnaderna. Rapporten tydliggör också könsskillnader i vården. Det är fler pojkar än flickor i yngre åldrar som har kontakt med BUP och barnmedicin/kirurgi. I äldre åldersgrupper har pojkar kontakt med beroendevården och är aktuella för socialtjänstinsatser i högre grad än flickor. Under tonåren är det markant fler flickor än pojkar som har kontakt med BUP. Skillnaden kvarstår även inom allmänpsykiatrin för åldersgruppen 18-21 år.

*Kompetensutveckling sker kring nya psykiatriska behandlingsformer*

Arbetet med att implementera de regionala vårdprogrammen (självmod, psykoser, depressionssjukdomar, ångestsyndrom, alkoholproblem, läkemedelsberoende) och fokusrapporter (psykiskt sjuka missbrukare) pågår hos vårdgivare och vårdgrannar på flera olika sätt. Intresserade psykiatriska kliniker deltar i ett par implementeringsprojekt och utbildning erbjuds också till somatiken. Närsjukvårdssamverkan inom MPA har inletts med syfte att anpassa vårdprogrammen om depressioner och ångest för användning också inom primärvården. Med medel från Kompetensfonden i Stockholms stad har planeringen av en stor utbildningssatsning inletts som riktar sig till personal inom allmänpsykiatrin och socialpsykiatrin med vårdprogrammet om psykos i fokus.

*Nya former fastställda för samverkan med brukarorganisationer, patientorganisationer och anhörigföreningar*

I fullmäktiges budget för 2004 fanns med ett uppdrag att utveckla samverkan. Ett förslag till ny modell för samverkan mellan Stockholms läns landsting och länets handikapporganisationer har behandlats av fullmäktige den 14 december 2004. Modellen införs under första kvartalet 2005.

*Särskild fokusrapport utarbetas som belyser genusperspektivet inom missbrukarområdet*

I fullmäktiges budget 2004 anfördes att det är viktigt att uppmärksamheten på genusperspektivet ökar inom missbrukarområdet. En fokusrapport har tagits fram om behandling av personer med komplexa vårdbehov pga psykisk störning och missbruk. I denna rapport anför:

”I arbetet med fokusrapporten har kvinnoperspektivet inte särskilt uppmärksammats. Frågan om behandlingen av psykiskt störda kvinnliga missbrukare är av en sådan dignitet att den bör belysas särskilt. Dessa kvinnor har i allmänhet en problembild som avviker från männens i synnerhet som offer för våld, både sexualiserat och annat, liksom prostitutionen. Många kvinnor har mått väl av särskilda vårdinsatser skilda från de manliga insatserna. Området är av sådan art att det rimligen borde belysas i en särskild fokusrapport med en något annorlunda sakkunniggrupp med representation från olika verksamheter representerande olika typer av behandling för utsatta missbrukande kvinnor.”

Ett fokusgruppsarbete som belyser ovanstående har påbörjats och en fördjupningsrapport väntas bli klar våren 2005.

*Fokus på neuropsykiatriska utvecklingsavvikelser (ADHD/DAMP m.m.)*

Landstingets organisation och resurser för utredning och behandling av barn och vuxna med neuropsykiatriska problem har på olika sätt aktualiserats under året. Kartläggning av habiliteringsinsatser för personer med ADHD/DAMP inom SLL har genomförts. De medicinska beredningarna har inbjudit till kunskapsseminarier. I samverkan med kommunerna har ett Program för barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter arbetats fram inom ramen för BUS/MPA. Landstingsrevisorerna har i en särskild rapport behandlat väntetider till utredning och behandling inom SLL för personer med neuropsykiatriska problem. Av rapporterna ovan framgår att nuvarande organisationer för utredning och behandling av barn och vuxna med neuropsykiatriska problem framstår som svåröverblickbar, splittrad och otillräcklig. Detta har lett till att beställarna tagit initiativ till att föreslå att en översyn av organisationen för neuropsykiatrisk utredning och behandling av barn och vuxna inom SLL genomförs. Vidare kommer en fokusrapport om vuxna med neuropsykiatrisk problematik tas fram som preciserar vilka behandlingsinsatser som är lämpliga.

*Särskild utredning om rättspsykiatri klar i slutet av året*

I fullmäktiges budget 2004 framhölls att en utveckling bör ske av samarbetet mellan landstingets psykiatri och missbrukarvård samt kriminalvården och kommunerna när det gäller patienter med dubbeldiagnos och kriminalitet. En särskild fokusrapport har tagits

fram inom ramen för det medicinska programarbetet med förslag till förbättringar av vården av denna grupp. En särskild översyn av den rättspsykiatriska vården under året har resulterat i ett beslut i HSU om inrättande av en särskild specialiserad öppenvårdsresurs för LRV patienter men även för bl a psykiskt sjuka missbrukare och vissa gravt svårskötta psykiatriska patienter.

*Tandvården utvecklar nätverk lokalt för att stärka tandhälsan*

Beställaren/Tandvårdsenheten har tecknat avtal med Leverantör om kollektiv förebyggande verksamhet inom allmäntandvård för barn och ungdom. Denna verksamhet innebär intensiv samverkan mellan Beställare och landsting-/kommunpolitiker samt på det lokala planet mellan Leverantören och skolans rektorer/lärare/elevföreträdare och annan personal. Detta nätverk är under uppbyggnad.

*Patienter med besvär från dentala material skall erbjudas alternativ och ett gott omhändertagande*

Omhändertagande av patienter och alternativa terapier orsakade av dentala material, bearbetas i det Medicinska Programarbetet, MK2.

*Tandvårdspersonal skall i högre utsträckning få kunskap om hur man omhänder- tar patienter med sjukdomar orsakade av olika tandfyllningsmaterial*

Frågan om utbildning av tandvårdspersonal berör såväl grundutbildning som vidareutbildning. Kravet på kunskap och åtgärder kring utveckling av densamma diskuteras i Branschrådet med företrädare för Odontologiska institutionen (grund- utbildning) samt med Folktandvården och privattandvården.

### **3. Karolinska**

*Samordnad thoraxverksamhet, 12,5 mkr*

Thoraxverksamheten i Huddinge har från sommaren 2004 flyttat till Solna och tidigare tre kliniker har lagts samman i en. Budgeterad kostnadsreduktion har uppnåtts. Se ytterligare information i förvaltningsberättelsen avsnitt 4.

*Samordnad öron-, näsa- och halsverksamhet, 7 mkr*

Uppdraget innebar en koncentration av jourverksamheten kvällar och helger till Solna och färre vårdplatser i Huddinge. Budgeterad kostnadsreduktion har uppnåtts. Intäkterna har blivit mindre än budget pga landstingsbeslut om remisstväng samt läkarbrist

*Samordnad audiologverksamhet, 5 mkr*

Karolinska fick från 1 juli ansvar för hörselkliniken vid Rosenlunds sjukhus. Enklare hörapparatutprovning har enligt uppdraget under hösten överförs till privata vårdgivare samtidigt som tyngre hörsel-rehabilitering har förts samman på Rosenlund. De tre hörselklinikerna har lagts samman till en. Budgeterad kostnadsreduktion har uppnåtts.

*Samordnad laborieverksamhet, 15 mkr*

Vid de båda sjukhusen fanns vid början av 2004 15 laboratoriekliniker. De har nu reducerats till 8. Införande av gemensamma rutiner, IT-system och profilering av specialanalyser startade så fort de nya klinikerna hade etablerats och kommer att fullföljas under de kommande två åren. Budgeterad kostnadsreduktion har uppnåtts.

*Hud och HIV verksamheten, 5 resp 4,2 mkr*

Inom infektionsvården överfördes Venhälsan från Södersjukhuset till Karolinskas gemensamma Infektionsklinik 1 november 2004. I och med detta så finns en samlad organisation för att leda HIV-vården inom Stockholms läns landsting. Hudklinikerna har sammanförts till en och rationalisering har genomförts enligt uppdraget.

*Övrigt ospecificerat uppdrag , 73,3 mkr*

Samordning och profilering av Huddinges och Solnas kliniker med krav på rationaliseringar och kostnadssänkning med ca 10 procent. 125 verksamhetsområden har blivit 74.

Rationalisering av administrationen med 20 procent har påbörjats.

#### **4. SÖS**

*De landstingsbidrag för 2004 som anges i budget 2003 ligger fast. (Ett ovillkorligt krav är att alla resultatenheter når ekonomi i balans 2004.)*

Södersjukhuset uppnår i allt väsentligt de av fullmäktige beslutade direktiven.

Årsresultatet är 92 mkr.

*Personalkostnaderna får årligen öka med högst 5 procent from 2004.*

Personalkostnaderna har under året ökat med 4,4 procent jämfört med föregående år.

Med hänsyn taget till nya verksamheter har personalkostnaderna ökat med 3,6 procent.

*Kostnadsandelen (av de totala personalkostnaderna) för inhyrd personal skall sänkas till 2,5 procent från och med år 2004.*



Kostnad för inhyrd personal uppgår till 2,7 mkr vilket motsvarar 0,2 procent av totala personalkostnader.

*Kostnadsökningen för läkemedel skall halveras från och med 2004.*

Ökningen av kostnaderna för läkemedel har varit 6,4 procent jämfört med 10,3 procent för 2003. Sjukhuset har under året drivit ett läkemedelslogistikprojekt i syfte att sänka både förbrukning och hanteringskostnader. Kostnadsökningen har dock inte riktigt halverats, utan hamnar på 40 procent. Dock har antalet slutenvårdstillfällen ökat med 1 600 stycken och omräknat till läkemedelskostnad per vårdtillfälle har denna kostnad ökat med endast 2,8%.

*Målsättningen vad gäller produktivetsförbättringar, som omfattar samtliga verksamheter, innebär en procents produktivetsförbättring från och med 2005.* Produktivitetstalen i fasta priser uppgår för poäng/justerad totalkostnad till 4,3 procent och för poäng/justerad bemanningskostnad till 5,5 procent.

*Kostnaderna för sjukskrivning skall inom SLL minskas med 20 mkr per år under 2004 och 2005.*

Sjuklönekostnaden har ökat med 11 procent motsvarande 2,4 mkr (inkl PO). Hälften av ökningen beror på att kostnaden för den tredje sjukveckan har påförts arbetsgivaren, den andra hälften beror på fler anställda

## **5. DS**

DSAB:s styrelse införde anställningsstopp den 1 september 2003 dvs innan landstingsfullmäktiges beslut. De dispenser som har förekommit har godkänts av VD.

DSAB miljöcertifierades 2003.

Av de förändringar som beslutades i samband med budgeten om strukturförändringar så berördes DSAB endast av förändringen inom hudsjukvården. Besparingen har utförts fr o m halvårsskiftet.

Arbete enligt riktlinjerna för omställningsåtgärder har skett. De rationaliseringar som genomförts under 2004 har till stor del klarats av med naturlig avgång, dock har viss övertalighet uppstått. Denna har kunnat lösas genom omplaceringar, särskild ålderspension eller andra åtgärder. Sammanlagt har sju medarbetare blivit föremål för

---

omplaceringar, två medarbetare har fått avgångsvederlag, tre medarbetare har sagts upp och nio medarbetare har avgått med särskild ålderspension.

## 6. STS

*Beslutet att minska sjukhusets kostnadsram med 50 miljoner kronor har föranlett omorganisation och verksamhetsreduceringar.*

Samverkan har ökat mellan kirurgkliniken och kvinnokliniken. Samtliga tillgängliga vårdplatser utnyttjas nu gemensamt samtidigt som två avdelningar för sjudygnsvård ersatts med en avdelning för femdygnsvård. De tidigare utspridda dagvårdsplatserna har samlats till en enhet, vilket berett möjlighet till ökade volymer dagkirurgi till marginalkostnad. De båda öppenvårdsmottagningarna kvarstår med något minskad prestanda. Förslaget beräknades ge en kapacitetsminskning motsvarande 260 slutenvårdstillfällen, företrädesvis elektiva. Besparingen beräknades uppgå till 18,3 mkr.

*Utfallet* visar att båda klinikerna minskat sina kostnader med totalt 24,7mkr jämfört med ursprungligt budgetförslag. Av dessa är 19,7 mkr att hänföra till uppdraget, och ytterligare 5,0mkr till personalreduktion inom förlossningsvården. Produktionen är väl bibehållen utfaller över beställd volym avseende elektiv vård. Antalet befattningar har minskats med 28, vilket är enligt uppsatta mål.

Inom medicinkliniken planerades för oförändrad struktur, det vill säga tre sjudygnsvård avdelningar och en öppenvårdsmottagning. Personal- och kostnadsreducering åstadkommes istället genom att vårdplatsantalet minskas från 67 till 54. Kapacitetsminskningen uttryckt i vårdtillfällen planerades till 770 och besparingen till 9,8 mkr.

*Utfallet* visar på en kostnadsreducering med 12,0 mkr, samtidigt som produktionen inte alls blivit så låg som befarat. Kortare vårdtider, ökat direktintag inom geriatriken och striktare inläggningsskriterier har begränsat nedgången till 277 vårdtillfällen, 273 över vårdavtalet. Antalet befattningar har planenligt minskats med 16.

Anestesikliniken minskar antalet intensivvårdsplatser från tio till åtta, vilket planerades ge en kostnadsminskning med 3,7 mkr. Operationskapaciteten har behållits oförändrad.

Kostnadsminskningen har inte genomförts fullt ut på grund av att Karolinska universitetssjukhuset, Huddinge aviserat brist på intensivvårdsplatser. Sjukhusen har därför fördjupat samarbetet, vilket inneburit ökad överföring av intensivvårdpatienter från Huddinge. Detta har förstärkt intäkterna med 1,8 mkr för Södertälje sjukhus.

Inom geriatriken ställdes ökade krav på patientgenomströmning. Antalet vårdtillfällen har ökats från 750 till 945 inom ramen för nuvarande vårdplatskapacitet. En mindre personalförstärkning nattetid, marginalökning av driftskostnader och omdisponering av läkarresurser från mottagning till slutenvård har krävts.

Genom ny teknik inom röntgen fattades beslut om personalreduceringar parallellt med ökad produktion. Minskade kostnader om 2 mkr är över plan, medan intäktshöjningen med 4,0 mkr klaras upp till 3mkr.

6,5 befattningar har avvecklats inom administrationen till 1,7 mkr besparing.

### ***Översikt , plan för kostnadsreducering***

Gemensamma vårdplatser	
kvinnokliniken – kirurgkliniken	- 18,3
Minskning av vårdplatser	
medicinkliniken -	9,9
Förändring anestesikliniken	- 3,7
Förändring geriatriken	+ 1,1
Förändring röntgen	- 1,4
Förändring kostenheten	+ 0,2
Inhyrning av personal upphör	- 7,0
Uppsägning av biblioteksavtal	- 0,3
Förändring administration, försörjning, IT -	2,7
	<hr/>
Summa verksamhetsförändringar	- 42,0
Ökade intäkter röntgen	+ 4,0
Ökade intäkter kostenheten	+ 1,6
Budgetanpassning till STS kostnadsläge årsskiftet 2003/2004	- 7,2
	<hr/>
Total förändring STS 2004	- 54,8
I budgeten iakttagen besparing	- 50,0

## Förändringar i utfall relaterad till organisationsförändring.

Område	Planering 040120				Utfall 041231			
	befattningar	kostnader	intäkter	produktion	anställda	kostnader	intäkter	produktion
Vårdgemenskap kir kk	-35	-18,3		-260	-28	-19,7		-213
Medicinkliniken	-18	-9,8		-770	-16	-12		-277
Anestesikliniken	-6	-3,7		-260	-12	-2,7	1,8	-81
Geriatrisk	1	1		200	1			195
Röntgen	-4	-1,4	4		-7	-2	3	
Administration	-6,5	-2,7			-6,5	-1,7		
Kostenheten	-1	0,2	1,6		1	-0,3	0,6	
Övrigt		-7,3				-3		
Överskott 2003		-7,2				-7,2		
<b>Summa</b>	<b>-69,5</b>	<b>-49,2</b>	<b>5,6</b>	<b>-1090</b>	<b>-67</b>	<b>-48,6</b>	<b>5,4</b>	<b>-376</b>

### 7. St:Erik

Tillgängligheten på akuten har begränsats från och med 1/7-2004

Kostnadsbesparing på 7,3 MSEK har genomförts

### 8. SLSO

*LS 0304-1498 Landstingsfullmäktiges budgetbeslut för 2004*

Specifika uppdrag till produktionsområdena saknas i budgetbeslut. Ang generellt uppdrag att införa miljöledningssystem före utgången av 2004 har, pga bildande av SLSO, arbetet med miljöcertifiering senarelagts efter dispens från lsf.

*LS 0303-1394 Direktiv för budget 2004*

I budgetdirektiven inför 2004 anges följande mål:

Ekonomi i balans

Utfall SLSO: +172 Mkr

Personalkostnadsökning max 5% -

Utfall SLSO: 4,5 %

Kostnadsandel för inhyrd personal max 2,5 %

Utfall SLSO: 1,3%

Produktivitetsförbättring min 1 %

Utfall SLSO: se bil 1 a,b,c

Åtgärder för att komma tillrätta med ohälsotalen, se förvaltningsberättelsen

*LS 0311-2935 Sammanläggning av NLPO, SPO och SLPO*

Beslutet har verkställts och den nya förvaltningen bildades 2004-04-01.

*LS 0401-0244 Inrättande av styrelse för SLSO*

Styrelse för SLSO har bildats och under året har xx styrelsemöten hållits.

*LS 0403-0646 Redovisningsperioder för SLSO*

SLSO har rapporterat månads- och delårsbokslut i enlighet med landstingsfullmäktiges beslut

*LS 0406-1360, LS 0407-1393 Upphävande av beslut om generell anställningsstopp*

Det generella anställningsstoppet har upphävts men anställningsstopp gäller fortfarande för administrativ personal

*LS 0411-2124 Mätning och uppföljning av produktivitet*

SLSO har aktivt deltagit i projektet för mätning och uppföljning av produktivitet och mätmetoden tillämpas för samtliga resultatenheter i samband med årsbokslutet 2004.

**9. KN***Verksamhetens regionala spridning*

Kulturnämnden eftersträvar att projekt och verksamheter som erhåller stöd skall ha en spridning i hela Stockholms län. Omkring tre fjärdedelar av de projekt som beviljas projektstöd till regional kulturverksamhet genomförs dock i anbart en kommun. Det handlar således mer om att försöka bevilja stöd till projekt i länets samtliga kommuner än att eftersträva att ett och samma projekt skall genomföras i flera kommuner eller locka publik från länet i stort. Ansökningarna har kvaliteten som främsta konkurrensmedel. Flertalet ansökningar kommer från kulturorganisationer som är verksamma i Stockholms stad. Kulturorganisationer i Stockholms stad är därför också överrepresenterade och svarar normalt för mellan 50 och över 60 procent av de beviljade stöden samtidigt som stadens befolkning utgör ca 40 procent av länets invånare. Samtidigt kan man utgå från att projekt som äger rum i Stockholms innerstad lockar publik även från andra kommuner i högre grad än projekt som genomförs i kranskommunerna. Av de 26 projekt som beviljats projektstöd till regional kulturverksamhet 2004 genomförs 18 (69 %) i Stockholms stad men projekten vänder sig i sin marknadsföring till hela länet. Bland projekten finns t ex flera festivaler. Fyra

projekt kommer att genomföras i andra kommuner i länet. Två projekt är filmproduktioner som kommer att visas t ex i skolor, på filmfestivaler i länet och TV.

Projektstödet till ungas aktiva deltagande i kulturlivet har en bättre spridning och fördelar sig 2004 mellan 10 kommuner.

#### *Hälften av kulturnämndens budget skall gå till barn och ungdomar*

Det är mycket svårt att mäta i vilken grad stöden går till verksamhet som vänder sig till den prioriterade målgruppen barn och ungdomar. Barn tar vanligtvis del av kultur i vuxnas sällskap. Det innebär att de vuxna kan utgöra en relativt stor andel av publik/besökare även i verksamhet som enbart erhåller stöd för barn och ungdom, t ex scenkonststödet. Vad gäller stödet till idrottens distriktsorganisationer, baseras stödet på organisationernas verksamhet för barn och ungdom. Eftersom merparten av medlemmarna i organisationerna är vuxna ger statistiken felaktigt intryck av att stödet i första hand går till vuxenverksamhet. Genom successivt förbättrad redovisning sammanställer förvaltningen sedan 2003 uppgifterna om målgruppernas ålder. 2004 utgör andelen barn och unga totalt ca 44 procent av de totala externa stödet till regional kulturverksamhet och regionala distriktsorganisationer.

Tabell 1: Kulturstöd barn/ungdom/vuxna % i kr (exkl stöd till studieförbund) 2004

Ålder/ Ärendetyp	Barn	0-12	Ungdomar	13-20	Vuxna	21---	Summa	
	kr	%	kr	%	kr	%	kr	%
Stöd till								
handikapporganisationer	344 612	27,53	537 409	42,93	369 759	29,54	1 251 783	100
Stöd till idrottsorganisationer	5 171 135	25,13	1 509 752	7,34	13 894 071	67,53	20 575 000	100
Stöd till invandrarorganisationer	141 910	13,23	188 200	17,54	742 889	69,23	1 073 000	100
Kultur i skärgården	29 070	30,19	24 810	25,76	42 420	44,05	96 300	100
Kultur i vården, projektstöd	305 500	42,67	96 200	13,44	314 300	43,90	716 000	100
Stöd till kvinnoförbund	0	0,00	0	0,00	593 498	100,00	593 498	100
Stöd till								
pensionärsorganisationer	0	0,00	0	0,00	1 051 125	100,00	1 051 125	100
Projektstöd till kulturverksamhet	90 200	10,91	336 400	40,70	399 900	48,38	826 500	100
Projektstöd till ungas aktiva deltagande	134 000	17,87	470 500	62,73	145 500	19,40	750 000	100
Stöd till ungdomsorganisationer	3 614 482	23,98	5 841 590	38,75	5 617 194	37,27	15 073 281	100
Verksamhetsstöd till								
kulturverksamhet	9 075 200	24,91	6 522 520	17,91	20 830 280	57,18	36 428 000	100
Scenkonststöd	3 362 800	43,76	1 251 900	16,29	3 070 300	39,95	7 685 000	100
<b>Totalt per åldersgrupp</b>	<b>22 268 909</b>	<b>25,86</b>	<b>16 779 281</b>	<b>19,48</b>	<b>47 071 236</b>	<b>54,66</b>	<b>86 119 487</b>	<b>100</b>

*Får pojkar och flickor del av bidragen på lika villkor?*

Förvaltningen gjorde en redovisning ur jämställdhetssynpunkt i den årliga granskningen av de regionala distriktsorganisationerna. I rapporten konstaterades bl a att mest pengar går till kvinnor vilket beror på att studieförbundens verksamhet i så hög grad utnyttjas av kvinnor. Inom ungdomsorganisationerna är skillnaderna mellan könen marginella totalt sett. Det finns dock stora skillnader mellan olika ungdomsorganisationer vad gäller fördelningen mellan könen. T ex har Stockholms läns modellflygförbund 13 % flickor och 87 % pojkar medan Stockholms läns 4H har 82 % flickor och 18 % pojkar. Inom pensionärsorganisationerna överväger andelen kvinnliga medlemmar.

I distriktsorganisationernas styrelser är männen i majoritet bland ledamöterna i flertalet organisationer. Många organisationer tar upp jämställdhetsaktiviteter i sina verksamhetsplaner men att det är svårt för förvaltningen att bedöma i vilken omfattning som organisationerna i realiteten verkligen arbetar med jämställdhetsfrågor.

Hur jämställdhetsaspekten skall beaktas vid fördelning och uppföljning av kulturstöd måste diskuteras vidare. I dagsläget beaktar förvaltningen huruvida kulturprojekt till sitt innehåll är inriktat på t ex jämställdhet. Erfarenheten visar dock att relativt få projekt har en sådan inriktning. Det är snarare olika konstformer som betonas i projektansökningarna än andra dimensioner så som jämställdhet, integration etc. Under våren 2005 kommer jämställdhetsaspekten inom främst kulturstödsverksamheten att karläggas i samverkan med LSF.

*Varierat utbud inom Kultur i vården*

Kulturnämnden erbjuder länets sjukhus och sjukhem/äldreboende program genom en programkatalog som produceras för ett eller två år i taget. Programkatalogen sätts samman efter en audition där företrädare för beställarna av programmen utgör jury tillsammans med företrädare för kulturförvaltningen. Under senare år har programutbudet vidgats med bl a teater. Högläsning har funnit sedan tidigare. Flertalet utbud erbjuder dock musik. Här eftersträvas att alla musikgenrer är representerade. En särskild programkatalog produceras för barn och ungdomar.

Programmen skall kunna framföras under de speciella förhållanden som vårdmiljön utgör. Artisternas förmåga att kommunicera med och anpassa sig till publiken/patienternas förutsättning är avgörande för programmens kvalitet. I t ex ett musikutbud är det därför inte den strikt musikaliska kvaliteten hos artisterna som faller avgörande då urvalet görs.



---

Genom de projektstöd som kulturnämnden fördelar till projekt inom vården kan nämnden även erbjuda program som inte lämpar sig för det generella utbud som programkatalogen utgör.

*Ändamålsenliga lokaler till Läns museet*

Kulturnämnden har tecknat hyreskontrakt för lokaler å Stockholms läns museum (Läns museet) i Sickla, Nacka kommun. Lokalerna kommer att upplåtas till Läns museet utan hyra. Inflyttning sker i mars 2005. Lokalerna är moderna och erbjuder såväl ändamålsenliga arbetsplatser för museets medarbetare som ytor för utställningsverksamhet som museet

*Konserthusets verksamhet*

Genom att öppna huset för samverkan med andra arrangörer hade konserthuset för första gången verksamhet under sommaren 2004. Därigenom kan konserthuset även nå en ny publik. Sommarverksamheten hade naturligtvis en betoning på musik men innehöll även t ex en konstutställning. Konceptet innefattade även aktiviteter på Hötorget. Kulturnämndens stöd till konserthuset är oförändrat 2004 jämfört med 2003, d v s 86 mnkr.

**10. RTN**

*”Landstingsfullmäktige har uppdragit åt Regionplane- och trafiknämnden att fullfölja arbetet med arbetet med RUFs aktualisering och genomförande i nära samarbete med kommuner och andra aktörer.”*

Under början av 2004 behandlades genomförandet i Lägesrapport 2004, som slutligen behandlades av nämnden i maj. Nämnden beslutade om vissa åtgärder med anledning av rapporten. Under våren och sommaren har en underlagsrapport för att pröva planens aktualitet tagits fram. Med rapporten som underlag genomfördes en remiss och samrådsprocess under hösten 2004.

*”Landstingets roll som regionplanemyndighet och aktör för den regionala utvecklingen stärks genom ett utvecklat samarbete med kommunerna. Detta ses som särskilt angeläget mot bakgrund av att vårt län inte har bildat något regionförbund.”*

Ansvarskommitténs och PBL-kommitténs arbete har följts under året och nämnden har yttrat sig över ansvarskommitténs delbetänkande Utvecklingskraft för hållbar välfärd. Erfarenheter av förändringar i den regionala arbetsfördelningen i andra svenska regioner har studerats och en studie av Västra Götalands och Skånes arbete med de regionala utvecklingsfrågorna har tagits fram. Internationella erfarenheter av samspelet med en nationella nivån har beskrivits i rapporter om storstadspolitik och trafikpolitik.

*”En hållbar utveckling förutsätter att Stockholmsregionens framtid planeras i samarbete med de omgivande länen.”*

Kontorets målsättning är att hållbarhetsfrågorna integreras och genomsyrar den regionala utvecklingsplaneringen. Ett utvecklingsarbete har bedrivits under året för att fördjupa kunskapen om regionala aspekter på hållbar utveckling vilket resulterat i hållbar utveckling vars resultat gett underlag till den pågående aktualitetsprövningen av RUFSS 2001 och har integrerats i den samrådsremiss som nämnden genomför under hösten 2004.

*”Samarbetet i Mälardalsregionen skall stärkas.”*

Planeringssamarbetet med kommunerna i länet på delregional nivå har fortsatt och utvecklats under året. Resultatet från remissen om projektet Funktionella regioner har inneburit att samarbetet med Mälardalsrådet samt regionförbunden i Sörmland och Uppsala län har vidareutvecklats i planeringssamarbetet i trafikstråken Stockholm-Uppsala, Stockholm-Västerås och Stockholm-Sörmland.

*”Effekterna av Stockholmsförsöket med trängselavgifter skall löpande följas upp.”*

Förberedelsearbetet för genomförande av försöket har hittills under året varit inriktat på upphandling av ett tekniskt system för genomförandet samt planering av uppföljning och utvärdering.

*”Möjligheterna till utbyggnad av energieffektiv fjärrvärme och kraftförsörjning skall utredas.”*

Ett arbete har inletts med syfte att översiktligt analysera brister och flaskhalsar i energiförsörjningssystemet. I samverkan med Stockholms stad, KSL, länsstyrelsen och branschen har en utredning påbörjats kring möjligheterna till utbyggnad av energieffektiv fjärrvärme och kraftförsörjning.

*”Dagens och morgondagens rekryteringsbehov i den offentliga sektorn i länet ska utredas.”*

Arbete pågår kring kompetens- och arbetskraftförsörjningen, inklusive den offentliga sektorns rekryteringsbehov. Detta arbete tar också upp utbildningskapacitet, ohälsa, integration och jämställdhet som har stor betydelse för tillgången på arbetskraft och för behovet av offentliga tjänster

*”Ett nytt skärgårdspolitiskt program skall tas fram som skall ha sin utgångspunkt i det nuvarande.”*

Inom ramen för arbetet med skärgårdsplaneringen har det framkommit en delvis ny bild av skärgårdens läge och möjligheter inför framtiden. Arbetet med att ta fram ett förslag

till skärgårdspolitiskt program för landstinget sker därför parallellt med den fortsatta skärgårdsplaneringen under hösten 2004. Tidplanen för arbetet fastställdes av Regionplane- och trafiknämnden våren 2004, innebärande att skärgårdsplaneringen och ett nytt skärgårdspolitiskt program kan behandlas av Regionplane- och trafiknämnden före sommaren 2005 och av fullmäktige under hösten 2005.

*”Fraktrafiken och fraktstödet konstruktion skall utredas, särskild vikt läggas vid båttyper, tvärförbindelser och definition av skärgårdsföretag. Fraktstöd och övriga fraktvillkor skall ges på lika villkor till alla företag med säte och huvudsaklig verksamhet i skärgården.”*

Under 2004 sker en översyn av behovet av fraktstöd och dess effektivitet samt legala aspekter på stödet. Detta kan utgöra underlag inför beslut om fraktstöd 2005. Det vidare utredningsuppdraget av fraktrafiken görs inom ramen för den pågående skärgårdsplanering och arbetet med ett nytt skärgårdspolitiskt program.

*”Som ett komplement till kollektivtrafik på land skall möjligheterna prövas med miljöanpassade båtar på Stockholms inre vatten, inklusive Mälaren. SL, WÅAB och RTN ges jämlika förutsättningar i detta utvecklingsarbete”.*

En studie har under året tagits fram rörande kollektivtrafik på de inre vattenvägarna.

*”En mer balanserad Stockholmsregion med olika tillväxtcentra skall eftersträvas.”*

Nämnden har under våren beslutat att rapporten *Flera Kärnor* ska ligga till grund för det fortsatta arbetet att utveckla regionala kärnor.

## **11. FtjN**

*Färdtjänstens ekonomi måste säkras*

Som en del i åtgärdspaketet fick färdtjänstförvaltningen i uppdrag att tillsammans med brukarorganisationerna inleda ett förutsättningslöst rådslag om hur färdtjänstens ekonomi på kort och lång sikt skall kunna säkras – *Genomfört. Samverkan med brukar- och intresseorganisationerna om Färdtjänstens ekonomi sker dessutom löpande och förbättras genom inrättande av samverkansrådet 2005.*

Färdtjänstens strategiska inriktning för att säkra ekonomi och kvalitet är att fler resor skall ske i en tillgänglig SL-trafik och närtrafik – *Genomförande pågår. Uppdraget utgör en del av Färdtjänstens utvecklingsidé och därmed löpande verksamhet.*

*Ökad tillgänglighet för funktionshindrade*

Arbetet för kvalitetshöjningar i färdtjänstresans alla led skall utvecklas – Pågår ständigt såväl i den löpande verksamheten som i utvecklingsarbeten.

Färdtjänsten skall sträva efter ett utökat samarbete med länets kommuner och i samverkan med dessa åstadkomma ett enklare och mer funktionellt resande – Pågår. 2003 träffade Färdtjänsten länets samtliga kommuner tillsammans med SL. Samarbete med Stockholms gatu- och fastighetskontor kring tillgänglighet pågår. Nytt färdtjänstavtal från 2005 strukturerar samarbetet med kommunerna och SL i tillgänglighetsfrågor och andra övergripande samverkansfrågor.

Dialogen med färdtjänstresenärerna skall utvecklas och lyhördheten öka. Nya metoder för att fånga upp synpunkter och åsikter från den enskilde resenären utreds – Genomfört. Resedagböcker, SLTF:s kundbarometer, fokusgrupper, enkät i resenärstidningen m.m. prövas. Dialogseminarium planeras till 2005. Löpande samverkan med brukar- och intresseorganisationerna. Samverkansråd inrättas 2005.

Samarbetet med rehabiliteringen skall utvecklas – Färdtjänstens samarbete med rehabiliteringen gäller den egna personalen. Rehabiliteringsarbetet pågår och har ökat. Ingår i förvaltningens avtal om företagshälsovård med Curera Företagshälsovård AB.

Samarbetet med SL, för att hitta alternativt resande för färdtjänstens kunder, skall fortsätta – Pågår inom ramen för samverkan med SL. Exempel: Anpassad kollektivtrafik på Södermalm

Arbetet med övertagandet av SL:s servicelinjer skall fortsätta för att framöver kunna ge en bättre trafik för färdtjänstens kunder och personer som har svårt att röra sig – Pågår. Ett av Färdtjänstens stora satsningsområden de närmaste åren. I en första etapp har fem servicelinjer anpassats till att uppfylla principerna för Närtrafik. Sju servicelinjer har upphandlats under året och avtal träffats för driftstart 1 januari 2005. Upphandling av ytterligare sju linjer förbereds.

Nya resformer skall utvecklas. Färdtjänstresandet skall över huvud taget underlättas för dem som gör resor som är kombinationer av allmän och särskild kollektivtrafik – Utvecklingsarbete pågår och kommer att intensifieras inom ramen för arbetet med den övergripande trafikstrategins olika strategier och handlingsinriktningar.

Bättre samordning mellan färdtjänst och SL i länets glesbygdsområden bör på sikt bli mer kostnadseffektivt för både SL och färdtjänsten. Resandet från och till Norrtälje är ett bra exempel på detta och konceptet skall, där det är möjligt, utvid gas till andra delar av länet - *Utvecklingsarbete har påbörjats och kommer att fasas in i arbetet med den övergripande trafikstrategins olika strategier och handlingsinriktningar.*

*Utdrag ur SL:s budget som även gäller Färdtjänsten*

Ett nytt handlingsprogram för ökad tillgänglighet för funktionshindrade har tagits fram och skall genomföras. SL och Färdtjänsten skall samarbeta – *Samarbete pågår och kommer att ytterligare intensifieras vid genomförandet av den övergripande trafikstrategin och i samband med att samverkan i tillgänglighetsfrågor enligt det nya kommunavtalet startar.*

SL och Färdtjänsten skall under första hälften av år 2004 gemensamt lämna förslag till hur samarbetet skall förstärkas och utvecklas för att öka tillgängligheten för funktionshindrade till kollektivtrafiken. Bland annat skall samarbetet mellan styrelserna utvecklas. Det politiska ansvaret skall bli tydligare – *Politiskt samarbete har inlett. Gemensamt förslag till förstärkt samarbete har ej presenterats, utan hänskjuts till genomförandet av den övergripande trafikstrategin och samverkan enligt kommunavtalet.*

SL och Färdtjänsten skall tillsammans utveckla en gemensam reseplanerare, som skall göras tillgänglig under år 2004 för resenärer med olika typer av funktions hinder – *Påbörjat. En kravspecifikation över information som är särskilt viktig för en trygg resplanering utifrån färdtjänstresenärernas behov har tagits fram från Färdtjänstens sida och presenterats för SL. Förslag till gemensam reseplanerare presenteras i mars 2005.*

Färdtjänsten och SL skall gemensamt utreda hur resurserna till färdtjänst kan utökas för den grupp funktionshindrade som inte heller i framtiden kan använda den allmänna kollektivtrafiken. Färdtjänstresandet skall över huvud taget underlättas för dem som gör resor som är kombinationer av allmän och särskild kollektivtrafik – *Uppdraget överensstämmer med pågående utvecklingsarbete inom Färdtjänsten. Fasas in i arbetet enligt trafikstrategin.*

*I Landstingsstyrelsens budget*

Miljökrav skall ställas vid all upphandling och ställda miljökrav skall följas upp så att de förverkligas – *Genomfört i upphandling. Krav på regelbunden miljörevision i avtalen med transportörerna.*

År 2006 skall minst en fjärdedel av landstingets person- och varutransporter utföras med förnybara drivmedel – *Målet kommer ej uppnås av Färdtjänsten. Däremot kommer sannolikt koldioxidutsläppen att minska med 25 %.*

*Enligt Färdtjänstens taxiavtal ger användning av miljöbilar bonus. Ett projekt har nyligen startat för att utveckla specialfordon med biogasdrift. Sådana saknas idag. Samarbetet sker mellan Färdtjänsten, fordonstillverkare och två transportörer.*

Effektivare energianvändning och minskad användning av fossila bränslen skall eftersträvas – *Samma svar som föregående uppdrag.*

**12. SL**

*Resenärernas behov och krav på kollektivtrafiksystemet skall vara styrande för utvecklingen av kollektivtrafiken i Stockholms län*

*Öka det kollektiva resandet*

Vision, affärsidé kärnvärden och övergripande mål m m framgår av förslag till Strategisk plan 2005-2010 som beslutades av SLs styrelse 041220. Den Strategiska planen översänds till landstingsfullmäktige för godkännande.

*Kollektivtrafiksatsningar skall binda ihop regionen. En översyn skall göras om var i kollektivtrafiksystemet som behoven av förstärkning är störst. Alla möjligheter att öka kapaciteten skall undersökas.*

Utbudet av SL-trafik prövas varje år inom ramen för utbudsplaneringen, så även 2004. Beslut om utbudsplanerna för buss- och den lokala spårtrafiken tas av regionstyrelserna medan huvudstyrelsen beslutar om utbudet för tunnelbanan och pendeltågtrafiken. Översyn av järnvägs- och övrig kollektivtrafik avseende investeringsbehov och andra kapacitetshöjande åtgärder har genomförts under de senaste åren i samband med Stockholmsberedningens arbete, de statliga infrastrukturplanerna samt statens och

Stockholms stads försök med trängselskatt. Arbetet har redovisats och beslutats i styrelsen under 2003-04.

*SL:s nuvarande investeringsprogram skall om möjligt påskyndas och utökas, vagnbehovet i pendeltågssystemet och tunnelbanan inventeras och planeras bättre och möjligheterna att öka kapaciteten genom att förlänga befintliga pendeltågsperronger skall utredas*

Redovisades för styrelsen i maj 2003 samt kontinuerlig information i samband med verksamhetsrapporter till styrelsen. Beslut om budget för 2005, inkl investeringar, togs av styrelsen 041220.

*SL skall stärka sin roll som aktiv opinionsbildare för kollektivtrafikens nytta och behov*

SL arbetar ständigt med aktiv opinionsbildning och marknadsföring, bl a inom ramen för branschorganisationens SLTF:s arbete, men också via egna initierade kampanjer m m. Aktiv marknadsförsäljning är också en av strategierna i den nya strategiska planen.

*Från och med 2004 skall en årlig kollektivtrafikvecka arrangeras*  
Genomför under september 2004.

*Resenärernas behov och krav skall vara styrande*  
Se första punkten.

*Medel för investeringar som ökar pålitligheten skall avsättas under mandatperioden*

En särskild information lämnades till styrelsen i maj 2003. Styrelsen informeras fortlöpande om pålitligheten i trafiken samt hur medel för investeringar används.

*SL skall stärka sin förmåga att under en övergångsperiod ta över verksamhet i egen regi*

*En utvärdering skall göras av de senaste årens konkurrensutsättningar och privatiseringar inom kollektivtrafiken*

Oberoende utvärderingar av genomförda trafikhandlingar har gjorts under hela SLs upphandlingsperiod under 1990- och början av 2000-talet. Styrelsen informerades i oktober 2003 om detta arbete. Även förutsättningarna att överta verksamhet i egen regi redovisades vid detta tillfälle.



*SL skall samråda med Stockholms stad och andra berörda kommuner om åtgärder som kan vidtas för att förbättra framkomligheten och därmed tillförlitligheten för stombussarna*

Ett samarbete i denna fråga pågår sedan många år tillbaka. Frågan är även aktuell vid de regelbundna kontakterna mellan SLs VD och gatu- och fastighetsnämndens förvaltningschef. Styrelsen informeras fortlöpande om det aktuella läget i trafiken.

*Pålitligheten skall ökas genom förbättringar i informationen till resenärerna*

En prioriterad fråga. Under 2002 beslutade styrelsen om den första fasen av två för det s k realtidsprojektet. JustNu (projektet för IT-stöd till kundkommunikation) är en regelbundet återkommande punkt på styrelsens föredragningslista. Vidare är kundkommunikation och störningsinformation en av strategierna i den nya strategiska planen.

*Tryggheten skall stärkas genom en fortsatt satsning på personal nära resenärerna och samarbete med frivilligorganisationer*

Ett pågående arbete sedan många år tillbaka. Frivilligorganisationerna utgör ett viktigt inslag i detta arbete. Ny trygghetsstrategi avseende organisation, ordningsvakter/vårdar, ordningshållning, skalskydd m m under utarbetande.

*Som en del i arbetet mot hot och våld skall kunskaper och erfarenheter från andra länders projekt på området samlas in och analyseras för att kunna utgöra grund för ytterligare åtgärder*  
Pågår.

*Ett särskilt program för att utveckla och stärka komforten skall tas fram.*

*Trängsel och annan otrivsel skall successivt byggas bort*

Genomförs i alla former av nyinvesteringar och /eller moderniseringar/reinvesteringar.

*Arbetet med att hålla fordonen hela och rena skall utvecklas*

Utvecklingsfråga som trafikentreprenörerna ansvarar för.

*Erfarenheter som vunnits när det gäller komfort, tillgänglighet, arbetsmiljö och miljöprestanda skall utnyttjas i samband med att krav ställs i upphandlingar*

Vunna erfarenheter, externa utvärderingar, genomförda och pågående

utvecklingsprojekt, nya strategiska förutsättningar är alla inslag när strategier läggs fast för hur fortsatt avtalsutveckling och upphandling ska ske. Styrelsen beslutade i augusti 2004 om inriktning för SLs upphandling av trafik- och stationstjänst.

*Särskild uppmärksamhet skall riktas mot arbetet med att sätta in stänger, öglor och stroppar för tunnelbaneresenärerna att hålla sig i. Även i bussar och pendeltåg skall det finnas ordentliga möjligheter för resenärerna att hålla sig fast under färd. Utrustningen för att hålla sig fast under färd skall vara anpassad till resenärernas förutsättningar, bland annat vad gäller kroppslängd. Särskild uppmärksamhet skall riktas mot arbetet med att installera väl fungerande klimatanläggningar och luftkonditionering*  
Ingår i pågående arbete med fordonsutveckling.

*Enhetstaxan skall behållas. Priset på SL-kortet höjs med 100 kr/månad från och med 1 mars 2004*

Beslutades av styrelsen i december 2003. Prishöjningen med 100 kr genomfördes 040301.

*Ett nytt biljettsystem skall införas i slutet av 2005. Kontrollen av färdbevis skall utvecklas i samband med införandet av det nya biljettsystemet. En platt taxa – dvs en tids- och avståndsberoende taxa med högkostnadsskydd – skall utredas och zonsystemet ses över*

Slutleverans av nytt biljettsystem sker i slutet av 2006 enligt ny reviderad tidsplan som beslutats av styrelsen i augusti 2004. En förutsättningslös utredning gällande nytt prissystem utreds och beräknas preliminärt redovisas för styrelsen vintern 2004/05.

*Dialogen med resenärerna skall förbättras genom att de synpunkter som kommer till SL Kundtjänst eller andra delar av SL samt entreprenörerna, systematiskt skall samlas in och analyseras. Detta material skall utgöra ett viktigt underlag i den fortsatta beslutsprocessen inom SL*

Redovisning för styrelsen angående arbetet inom SL Kundtjänst avseende kundåterkoppling m m skedde i september 2004.

*Utifrån resenärsperspektivet skall SL utveckla kunskaps- och erfarenhetsutbytet inom ramen för sitt medlemskap i den internationella kollektivtrafikorganisationen UITP*

SL deltar sedan många år tillbaka aktivt i UITP.

*Resenärernas inflytande över kollektivtrafiken skall stärkas genom ett tydligare politiskt ansvarstagande för kollektivtrafiken. Det politiska ansvaret för kollektivtrafiken skall göras tydligare och det får inte råda några oklarheter om att SL:s styrelse har det yttersta ansvaret för hur trafiken fungerar. Styrelsen*

*måste utveckla sitt ansvar som beställare och för att strategiska krav ställs i anbudsunderlagen*  
Styrelsebeslut 040830—31 ang inriktning för upphandling av trafik- och stationstjänst.

*Ungdomars och barns åsikter bör tas mer på allvar. En särskild strategi skall tas fram. SL skall utveckla detta arbete genom att närvara där ungdomar finns. En del i detta skall vara en kampanj riktad till länets förskoleelever*

För SL är det avgörande inför framtiden vilken bild barn och ungdomar får av SL. En utökad satsning på skolinformation förbereds. Hur SL ska agera i övrigt på detta område måste noggrant utredas.

*Avtalen skall användas för att höja trafikens kvalitet. Trafikavtalen skall betona kvalitetsfrågor och kunna innehålla inslag av stimulans- och bonussystem.*

*Uppföljningen av avtalen skall skärpas*

Dagens moderna trafikavtal innehåller de efterfrågade faktorerna. Förbättring och utveckling av uppföljningen är en ständigt pågående process.

*Kollektivtrafikens infrastruktur måste byggas ut*

*Det är särskilt viktigt att järnvägsinfrastrukturen genom Stockholm utökas så snart som möjligt. För att denna investering skall få maximal effekt måste satsningar även göras på omgivande banor*

Ingår i Strategisk plan 2005-2010. Behoven och SL:s önskemål om utökningar av exempelvis spårtrafiken är betydligt större än vad befintlig investeringsplan kan inrymma. Vi anser det ändå prioriterat att arbeta vidare med de mest angelägna spårinvesteringarna så att det finns en hög planeringsberedskap när det ekonomiska utrymmet förbättras.

*Ett underskrivet avtal, om att intäkterna från de eventuella försöken med trängselavgifter skall tillkomma kollektivtrafiken i Stockholms län, måste träffas i god tid för att SL skall planera för hur extra trafikresurser och andra kapacitetshöjande åtgärder skall kunna sättas in*

Avtal med staten om försök med trängselskatt undertecknades i juli 2004.

*Höjd kvalitet genom åtgärder för personalen*

*Goda arbetsvillkor skall vara en utgångspunkt i det fortsatta utvecklingsarbetet SL skall ta initiativ till ett samarbete med entreprenadföretagen i syfte att inrätta en "SL-akademi" för ny- och vidareutbildning av kollektivtrafikens personal*  
*En strategi skall utarbetas för att utforma avtalen så att byte av entreprenör inte leder till övertagandeproblem för personal och resenärer. Strategiska*

*arbetsmiljökrav skall kunna ställas vid upphandlingar. Risken för hot och våld är en viktig arbetsmiljöfråga som skall prioriteras*

Vid trafikupphandlingar är goda arbetsvillkor/arbetsmiljö viktiga aspekter i upphandlingsunderlaget.

SL arbetar med att utveckla en samarbetsform med trafikentreprenörerna och deras branschorganisationer som medverkar till att säkra kompetensen hos personal i SL-trafiken.

Hot och våld mot personal är en högt prioriterad fråga hos entreprenörerna mot bakgrund av utvecklingen under senare år.

### ***Mer tillgänglig kollektivtrafik***

*Den allmänna kollektivtrafiken skall bli mer tillgänglig. Handikappanpassningen av fordon, hållplatser och terminaler skall förbättras*

*Det skall vara enkelt att få trafikinformation för alla*

*Ett nytt handlingsprogram för ökad tillgänglighet för funktionshindrade har tagits fram och skall genomföras. SL och Färdtjänsten skall samarbeta*

*SL och Färdtjänsten skall under första hälften av år 2004 gemensamt lämna förslag till hur samarbetet skall förstärkas och utvecklas för att öka*

*tillgängligheten för funktionshindrade till kollektivtrafiken. Bland annat skall samarbetet mellan styrelserna utvecklas. Det politiska ansvaret skall bli tydligare*

*En utökad samordning skall utredas inom ramen för den övergripande trafikstrategi för landstinget som håller på att utarbetas SL och Färdtjänsten*

*skall tillsammans utveckla en gemensam reseplanerare, som skall göras*

*tillgänglig under år 2004 för resenärer med olika typer av funktionshinder*

*Färdtjänsten och SL skall gemensamt utreda hur resurserna till färdtjänst kan*

*utökas för den grupp funktionshindrade som inte heller i framtiden kan använda*

*den allmänna kollektivtrafiken. Färdtjänstresandet skall över huvud taget*

*underlättas för dem som gör resor som är kombinationer av allmän och särskild kollektivtrafik*

SL har ett handlingsprogram för ökad tillgänglighet för funktionshindrade. Översyn av programmet görs inom ramen för arbetet med ny Strategisk plan.

För sex år sedan etablerade SL och Färdtjänsten en samverkan på tjänstemannanivå. I september 2003 beslutade styrelsen i enlighet med ovanstående punkter om att förstärka och utveckla samarbetet, bl a på politisk nivå.

### ***Övergripande trafikstrategi***

*Som ett komplement till kollektivtrafik på land skall möjligheterna prövas med miljöanpassade båtar på Stockholms inre vatten, inklusive Mälaren. SL, WÅAB och RTN ges jämlika förutsättningar i detta utvecklingsarbete*

*Inom ramen för arbetet med trafikstrategin skall också utredas möjligheterna att bättre försörja glesbygden med kollektivtrafik, SL:s samverkan med kommunerna vid etableringen av infartsparkeringar samt hållplats- och stationslägen, utökad samordning mellan den allmänna kollektivtrafiken och färdtjänsttrafiken, möjligheterna att knyta samman länets kollektivtrafik med trafik från näraliggande län så att regional- och pendeltrafiken på sikt integreras över länsgränserna*

SL har under 2003 varit respresenterade i såväl ledningsgruppens som arbetsgruppens arbete med förslag till övergripande trafikstrategi för Stockholms läns landsting (SLL). Styrelsen besvarade i september 2004 landstingsstyrelsens remiss Förslag till övergripande trafikstrategi för SLL.

#### ***Budget i balans nödvändig för kollektivtrafikens kvalitet och kapacitet***

I december 2004 godkände styrelsen VDs förslag till driftbudget för 2005 och redovisning av planåren 2006 och 2007 samt investeringsbudgeten för åren 2005-2009.

*Det är en viktig uppgift för alla med ledningsansvar inom kollektivtrafiken att gemensamt utveckla arbetet så att det blir tydligt för alla att intäkterna från taxorna är nödvändiga för kollektivtrafiken. Betalningsmoralen hos resenärerna skall ökas genom bättre service, bättre kollektivtrafik och fler kontroller av SL-personal. Kontrollen av färdbevis skall utvecklas så att fler personalgrupper kan genomföra kontroll*

Färdbeviskontrollen har utvecklats under 2004. Kontrollverksamheten har skärpts. Styrelsen lämnas kontinuerlig information om verksamhetens utveckling

#### ***Öppen spärrlinje***

*En utvärdering av öppna spärrlinjer skall genomföras under mandatperioden På stombussarna i innerstaden skall resenärer med giltiga kort, om säkerheten inte äventyras, kunna använda alla bussarnas dörrar utom de bakersta för på- och avstigning i rusningstrafik*

Försök med öppen spärrlinje vid Slussen Norra pågår t o m den 31 december 2004 i enlighet med styrelsens beslut från oktober 2003. En utvärdering av försöket med erfarenheter från andra städer med öppna system ingår i uppdraget och kommer att redovisas styrelsen.

Styrelsen beslutade i augusti 2004 om försök med påstigning i flera dörrar på stombussarna i Stockholms innerstad. Försöket genomförs under perioden november 2004 – juni 2005.

***Fri resa inom kollektivtrafiken istället för sjukresa***

*Möjligheterna att i vissa fall ersätta sjukresor med fri resa inom kollektivtrafiken skall utredas*

*Reglerna för sjukresor skall ses över*

*När nya vårdinrättningar skall byggas skall kollektivtrafikförsörjningen tidigt ingå i planeringen. För befintliga vårdinrättningar skall linjesträckningen anpassas i möjligaste mån*

***Undvik tekniska särlösningar***

SL är mycket angeläget om att vara med tidigt i planeringen av nya vårdinrättningar. Det är helt avgörande inför möjligheterna till en god kollektivtrafikförsörjning. Initiativet måste komma från landstingsidan men SL bör kunna gå ut med information i landstingskanalerna om vikten av tidigt arbete.

SL undviker tekniska särlösningar utan arbetar med känd och beprövad teknik.

***Kollektivtrafiken avgörande för det hållbara samhället***

*SL skall bedriva sitt miljöarbete på två fronter, dels genom att locka till sig fler resenärer och dels genom att arbeta för att göra kollektivtrafiken mer hållbar*  
*SL skall miljöcertifiera sin verksamhet och ställa strategiska miljökrav vid upphandlingar*

SL arbetar kontinuerligt med att minska miljöbelastningen och på två parallella vägar mot ett hållbart resande. 1, Fler resenärer. 2, Göra kollektivtrafiksystemet hållbart. Detta är en del av SLs miljöprogram. Miljökrav ställs och följs upp vid all upphandling av trafik.

***Kollektivtrafikens samhällsnytta***

*I SL:s årsredovisning för år 2004 skall kollektivtrafikens samhällsnytta belysas. Det betyder att den nytta som kollektivtrafiken genererar inom olika samhällssektorer skall redovisas*

Redovisas i SLs årsredovisning 2004.

***I Landstingsstyrelsens budget***

År 2006 skall minst en fjärdedel av landstingets person- och varutransporter utföras med förnybara drivmedel. Det måste ställas fortsatta krav på entreprenörerna om utbyte till bussar med förnybara drivmedel. Effektivare energianvändning och minskad användning av fossila bränslen skall eftersträvas

Ekonomiska konsekvenser av högre miljökrav än idag kommer att redovisas för styrelsen under 2004/2005. SL har idag en av världens största etanolbussparker och ingår i EU-projektet kring bränslecellsbusar, CUTE (Clean Urban Transport for Europ).

### 13. WÅAB

WÅAB:s planering skall beakta den utveckling som anges i den regionala utvecklingsplanen (RUFs)

Styrelsen har tagit ställning till det fortsatta arbetet med RUFs riktlinjer.. Vintertonnage byggs i enlighet med RUFs intentioner om ökad trafik i lågsäsong.

WÅAB skall utvecklas till att bli ledande i branschen vad gäller miljöanpassning. WÅAB:s miljöledningssystem är miljöcertifierat sedan 2003. WÅAB följer och påverkar genom miljökrav den tekniska utvecklingen på miljöområdet, både vad avser teknik och bränslen.

Miljökraven skall skärpas vid inköp av nya båtar, drift och underhåll skall miljöanpassas i högre grad än idag och miljökrav skall ställas på bolagets entreprenörer

WÅAB ställer stora miljökrav på utformning av nya fartyg både vad avser svall och motorteknik. WÅAB:s miljöledningssystem ställer miljökrav på entreprenörer som utför trafik för rederiets räkning.

Miljökraven på bolagets entreprenörer skall systematiskt följas upp. Uppföljningen regleras i miljöledningssystem och avtal.

Vid köp av de två nya fartygen skall modern, miljöanpassad dieselelektrisk eller likvärdig drift väljas

Dieselmekanisk drift med fyra Volvo miljömotorer har valts. Ny propellerlösning ger 12% lägre bränsleförbrukning och därmed 12% bättre miljövärden än för M/S Söderarm.

#### 14. Locum

*Inomhusklimatet ska prioriteras för att skapa mer hälsofrämjande miljöer för patienter och anställda.*

Locum tillsatte 2001 en tjänst som inomhusmiljöspecialist för att bl.a. genomföra utredningar, vägleda inneklimatfrågor och materialval. Val av material med goda miljö-, arbetsmiljö-, hygien- och funktionsegenskaper eftersträvas alltid vid om, ny och tillbyggnationer i landstingets lokaler. Flera samarbetsprojekt har påbörjats både med andra offentliga fastighetsägare och förvaltare samt myndigheter och deras tillsynsorgan.

Landstingsfullmäktige beslutade 1998 om ett handlingsprogram för avveckling av PVC.

Som ett led i avvecklingsarbetet och i utvecklingssyfte har flera olika golvalternativ installerats i olika vård- och sjukhusmiljöer. Genom att livslängden för de alternativa materialen är kortare påverkas miljöbelastningen negativt då det är resursslöseri att byta ut golv med korta intervaller.

Locum begärde i en skrivelse i september 2004 att PVC golvmattor ska få användas i vård- och sjukhusmiljöer där det av funktionella och medicinska skäl inte är godtagbart med alternativa material.

Landstingsstyrelsen godkände i januari 2005 Locums förslag samt uppdrog åt Locum att bevaka den vidare produktionsutvecklingen så att övergång till PVC-fria material kan ske utan dröjsmål då godtagbara alternativ föreligger.

*Hyresgäster som medverkar till energibesparingar samt till att minimera negativ miljöpåverkan ska också kunna få del av det ekonomiska resultatet.*

På Dalens och S:t Eriks sjukhus har pilotprojekt startats för att engagera hyresgästerna i arbetet med att minska energiförbrukningen. I projektet ingår genomförande av energisparåtgärder, information till hyresgäster, prövning av metod för separering av elmätning samt energiincitament för hyresgästerna.

*Förutsatt att kraftiga kostnadsökningar kan undvikas ska Landstinget och dess bolag övergå till miljömärkt el.*

De avtal om elleveranser som Locum tecknat för landstingets räkning är till 100 % vattenkraftsbaserade. Beträffande värmeleveranser från fjärrvärme styr värmebolagen den s k produktionsmixen.



*Hållbarhetsanpassning måste göras vid all ny- och ombyggnad.*

*Hållbarhetsanpassningen av befintliga sjukhus ska intensifieras.*

Redan idag vägs alltid ekonomi, ekologi, sociala och kulturella frågor in när Locum bygger lokaler av olika slag. Hållbarhetsprincipen definieras som ekonomi, ekologi, sociala och kulturella frågor som ska vägas samman i lika delar. Inom ramen för 3S-projektet har en hållbarhetsstrategi utarbetats, vilken avses genomsyra 3S-projektet från tidiga skeden till avveckling och vara en föregångare inom byggbranchen..

#### *ByggaBoDialogen*

Locum deltar i Dialogen Bygga, bo och förvalta för framtiden som är ett unikt samarbete mellan företag, kommuner och regeringen för att åstadkomma en utveckling mot en hållbar bygg- och fastighetssektor i Sverige. Genom dialog har de olika organisationerna träffat en frivillig överenskommelse om att vidta konkreta åtgärder för en hållbar utveckling.

ByggaBoDialogen har tre prioriterade områden:

Hälsosam innemiljö

Effektiv energianvändning

Effektiv resursanvändning

I begreppet hållbar utveckling ingår inte bara det ekologiska och ekonomiska perspektivet utan även det sociala. Det innebär till exempel att de miljöer som byggs och vidareutvecklas ska ta hänsyn till vad människor verkligen behöver och hur de påverkas psykosocialt av den yttre miljön.

*Forum för vårdbyggnadsforskning*

I ett samhällsperspektiv vill Locum medverka och stötta utvecklingsarbetet när det gäller vårdens lokaler. FoU-projekt i samverkan med den akademiska världen samt nätverksbyggandet inom Forum för vård-byggnadsforskning är exempel på former för detta arbete som Locum aktivt deltar i.

*Ungdomens Miljöriksdag*

Sedan hösten 2004 samarbetar Locum med Ungdomens Miljöriksdag, UMR. Samarbetet ska öka skolungdomars intresse och engagemang kring hållbar utveckling. Fokus ligger på miljöfrågor som berör hus och fastigheter.

*Locums byggnadsråd*

Locums byggnadsråd är ett forum för diskussion och idéskapande i ämnen som byggande, arkitektur och planfrågor. Ledamöterna rekryteras både internt från Locum och externt. Avsikten är att få nya impulser från omvärlden, som kan vägleda Locum när det gäller att utveckla det existerande beståndet och påverka utformningen av nya objekt.

*Närmiljö*

Upplevelsen av närmiljön är viktig för dem som vistas kring fastigheterna. Locum arbetar därför aktivt med att skapa ett, för verksamheten, väl anpassat intryck. Detsamma gäller för allmänna ytor, som entréhallar och trapphus. Orienterbarhet, trygghet och belysning är andra viktiga ingredienser i en god närmiljö.

*Miljökrav och etiska krav ska ställas vid all upphandling och ställda miljökrav ska följas upp.*

Vid all upphandling kontrolleras att gällande lagar följs. Locums miljöpolicy, miljöhandlingsplan, framtagna landstingsgemensamma miljökrav samt "Miljösteg 4" åberopas i utformningen av krav-specifikationen vid varje upphandling. I upphandlingarna av bygg- och driftentreprenader ställs krav på entreprenörens miljöarbete, bl.a. rörande avfallshantering. Kraven följs upp vid bygg- och driftmöten och mängder redovisas årligen. Detta framgår av Locums kvalitetssystem.

*Transporter*

Locum har hand om transporter av avfall från sjukhusen till avfallsanläggningarna. Krav på att avfallstransportören ska miljöanpassa sina transporter finns i avtalet och följs upp genom regelbundna kontroller.

#### *ByggherreForum*

Locum är medlem i ByggherreForum, en sammanslagning av ett 80-tal stora beställare, förvaltare och nyttjare av byggnader och anläggningar. Medlemmarna återfinns både inom privat och offentlig sektor. Föreningen har till uppgift att företräda, tillvarata och driva medlemmarnas partsintressen avseende byggherrollerollen.

#### *Forum för offentliga beställare*

Tillsammans med Akademiska Hus, Sisab, SL och Statens Fastighetsverk har Locum bildat Forum för offentliga beställare. På dagordningen finns erfarenhetsutbyte, gemensamma frågor av olika slag samt initiativ och genomförande av utvecklingsprojekt knutna till beställar- och förvaltarrollen i offentlig sektor.

#### *Arkitektur*

Locum lägger stor vikt vid arkitekturen såväl vid nybyggnation som vid utveckling och ombyggnad av befintliga lokaler. Konsten är att förena estetiska värden som får människor att må bra med de funktionella, tekniska och ekonomiska krav som vårdmiljön ställer.

*År 2006 ska minst 75% av värme och elektricitet komma från miljöanpassade energikällor. Den totala energikonsumtionen ska inte ha ökat jämfört med år 2000, förutsatt att kraftiga kostnadsökningar kan undvikas.*

Trenden för energianvändning bland strategiska fastigheter har varit stadigt nedåtgående både på lång och kort sikt. Minskningen i årets användning kan till stora delar relateras till de ombyggnationer och energioptimeringar som färdigställts under året.

Energianvändningen minskade under 2004 jämfört med 2003, och uppgår till 244 kWh/m<sup>2</sup>. Mätmetoder och energistatistik granskas varje år av oberoende revisorer. Från och med 2004 är all el som förbrukas i landstingets fastigheter producerad med vattenkraft. Cirka 83 procent av den totala energianvändningen kommer från förnyelsebara källor.

#### *Miljöprojekt – Negawattprojektet*

Fastighetsförvaltningens mest betydande miljöaspekt är användningen av energi. Den renaste och billigaste kilowattimmen är den som aldrig behöver användas.

Samtliga strategiska fastigheter har energiinventerats och försetts med energi- och miljöpass. Åtgärder för fortlöpande energieffektivisering genomförs inom ramen för underhålls- och investeringsplaner där kort återbetalningstid prioriteras. Exempel är

anpassning av drifttider för belysningsystem och ventilation samt Anpassning av luftflöden och tilluftstemperaturer efter vårdverksamheternas behov, kompletteringar med värmeväxlare i ventilationssystem, drifteffektivisering av dragskåps-ventilation samt Anpassning av fläktmotorers kapacitet.

Under 2004 fick Locums Negawattprojekt ett hedersomnämmande i Stora Energipriset, en tävling för energisparande idéer som genomförs av SWECO Theorells och Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA. Priset går till tekniska idéer och innovationer som är testade och har visat resultat.

*Under 2004 ska förslag läggas fram för vilka av landstingets fastigheter och externt inhyrda lokaler som ska anses strategiska.*

Under året har arbetet med att lägga fram förslag på vilka fastigheter som ska anses vara strategiska pågått tillsammans med beställarorganisationer inom vården. Förslaget beräknas vara färdigt under våren 2005. Den politiska behandlingen av 3S-utredningen kan komma att påverka vilka lokaler som definieras som strategiska.

*Finansiera reningsanläggningar för lustgas tillsammans med berörda sjukhus.*  
Landstingskontoret Miljö har byggt och driver en testanläggning för rening av lustgasutsläpp på Huddinge sjukhus. Testet beräknas vara klart tidigast under 2005. Frågan om finansiering av reningsanläggningar kommer att utredas tillsammans med berörda sjukhus under 2005.

*Inventera och vidtaga åtgärder beträffande miljöskadliga ämnen i fastigheter och byggnader.*

*Miljöorganisation*

Locums VD har det övergripande ansvaret. Vice VD är ledningens representant i kvalitets- och miljöfrågor.

Fyra personer med olika ansvarsområden arbetar på heltid med miljöfrågor. Miljösamordnaren ansvarar för miljöinformation till hyresgäster, kontakter med miljömyndigheter med mera. Miljöuppföljaren följer upp miljöarbetet i underhålls- och investeringsprojekt och fungerar som ett stöd till projektledarna i miljöfrågor. Återvinningsspecialisten upphandlar och följer upp avfalls- och återvinningssentreprenader samt ansvarar för avfallshandlingens funktion i de olika fastigheterna. Inomhusklimatspecialisten följer upp inomhusmiljön i landstingets lokaler samt informerar interna och externa intressenter om dess tillstånd och eventuella åtgärdsbehov.

### *Miljöskulder*

Landstingets krav är att samtliga fastigheter ska vara inventerade med avseende på byggnadsföroreningar senast 2006 samt att hälften av föroreningarna ska ha sanerats bort senast samma år. Exempel på förekommande föroreningar i sjukvårdsbyggnader är polyklorerade bifenyl (PCB) i fasadfogar, asbest i isolering och kvicksilver i avlopp. Större delen av fastighetsbeståndet har inventerats med avseende på PCB. I två fastigheter saneras PCB i slutet av 2004 och början av 2005. Kviksilver i avlopp inventeras successivt och saneras bort när det påträffas.

Förekomst av asbest och andra fasta föroreningar har inventeras och saneras i samband med de ombyggnadsprojekt som bedrivs i fastighetsbeståndet.

### *Kviksilver, asbets mm*

Ett samarbetsprojekt med Käppalaförbundet för inventering och sanering av kvicksilver i avloppsrör på Karolinska Universitetssjukhuset Solna och S:t Eriks Ögonsjukhus har genomförts under 2004.

I samband med byggprojekt har även sanering av asbest gjorts. Sanering av mark har gjorts på Sättra gård. På fastigheten Åstorp samt på en del av Sabbatsbergs sjukhusområde har förorenad mark påträffats och förberedelser för sanering inletts.

### *Bygg- och installationsprojekt*

Miljöaspekten ingår i samtliga projekt. Det innebär att Locums övergripande och projektspecifika miljökrav ska uppfyllas. Miljöplaner upprättas för projekten och följs upp i samtliga led. Krav som ställs på byggtreprenören är bland annat att källsortering i fraktionerna metall, fyllnadsmassor, brännbart, trä och övrigt, ska ske vid byggarbetsplatsen. Entreprenören ansvarar vidare för att ämnen upptagna på Locums avvecklingslista inte ingår i inbyggda produkter. Avvecklingslistan är framtagen tillsammans med flera större fastighetsägare och konsulter i Storstockholmsområdet. Avfall från Locums om-, ny- och tillbyggnadsprojekt ska källsorteras vilket kontinuerligt följs upp.

### *Samarbeten*

Den akademiska världen är en resurs för Locums utvecklingsarbete. Samverkan med högskolor, universitet och forskningsstiftelser inom områdena infrastruktur, lokalplanering, facility management, medicin-teknik, vård och omsorg, arbetsmiljö och

---

yttre miljö är betydelsefulla delar i utvecklingsarbetet. Samverkan kan ske i FoU-projekt, doktorand- och examensarbete, uppsatser etc.

#### *Miljöklassning av byggnader*

Locum deltar i ett utvecklingsprojekt som syftar till att ta fram ett system för miljöklassning av byggnader. Det slutliga förslaget ska ta hänsyn till branschens behov av enkelhet och tydlighet samt nationell och internationell utveckling inom området. Projektet leds av Centrum för miljöstrategisk forskning på KTH Stockholm. I projektet deltar även andra företrädare från fastighetsbranschen

#### *Byggd miljö*

Locum ingår tillsammans med tio andra stora aktörer i ett samarbete som syftar till att utveckla kemikalier. Parterna har enats om 13 kemikalie-/ämnesgrupper, som ska tas bort i de kemiska produkter, som används vid byggande, underhåll och drift av fastigheter. En regelbundet uppdaterad produktbas med utgångspunkt i kemikalielistan används bland annat i Locums byggprojekt.

## **15. PAN**

Förvaltningschefen beslutade om ett undantag från anställningsstoppet på grund av den höga arbetsbelastningen vid förvaltningen hösten 2004

Nämnden blev miljöcertifierad 2004-06-02

Förvaltningen har inventerat de anställdas bisysslor under året

I Patientnämndens årsrapport 2004 som ska överlämnas till Socialstyrelsen före 1 mars 2005 läggs stor vikt vid könssuppdelad statistik bland annat med ett särskilt fördjupningsavsnitt om köns- och åldersfördelning